

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
Том 107, 2024

ДИПЛОМАТИЧЕСКАТА АКТИВНОСТ МЕЖДУ
ПАПСТВОТО И ВИЗАНТИЯ В НАВЕЧЕРИЕТО
НА ФЕРАРО-ФЛОРЕНТИНСКИЯ СЪБОР
И КЛЮЧОВАТА РОЛЯ В НЕЯ НА ДУХОВНИКА
ХУМАНИСТ КРИСТОФОРО ГАРАТОНЕ

ПРОФ. Д-Р ИВАЙЛА ПОПОВА

 Исторически факултет, Софийски университет „Св. Климент Охридски“

 Бул. „Цар Освободител“ № 15, 1504 София, България

 <https://orcid.org/0000-0002-8972-0455>

 ilpopova@uni-sofia.bg

 <https://doi.org/10.60053/GSU.IF.1.107.10-43>

 Получено 2024-06-03; рецензирано 2024-06-10; прието 2024-06-26; публикувано онлайн 2024-11-14

 Авторът(ите), 2024 г. Публикувано от Университетско издателство „Св. Климент Охридски“ от името на Историческия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Статията се предоставя под отворен достъп и се разпространява съгласно условията на лиценза [Creative Commons Attribution \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), позволяващ неограничено повторно използване, разпространение и възпроизвеждане, при условие че оригиналната статия е цитирана по подходящ начин.

Резюме. Статията проследява дипломатическите контакти между Папството и Византия в периода след Събора в гр. Констанц и в навечерието на Събора във Ферара – Флоренция (1418 – 1437). В центъра на изследването са дипломатическите инициативи на папа Евгений IV в лицето на Кристофоро Гаратоне (1433 – 1437) и пратеничествата на византийския император Йоан VIII Палеолог до папата и до Събора в град Базел. Въз основа на различни извори – папски були и писма, византийски документи, регести и др. – изследването представя папските инициативи към Византия в опит да се постигне съгласие на Събора и да се сключи уния между Източната и Западната

църква. От друга страна, проследена е дипломатическата активност спрямо Запада – византийските пратеници маневрират между папата и представителите на съборното движение, търсейки най-добрите условия за постигане на уния с политическа цел, така че Западът да окаже помощ за спасяването на Византия от османската заплаха.

Ключови думи: дипломатия, Папство, Византия, Кристофоро Гаратоне.

* * *

Статията цели да разгледа дипломатическите контакти между Византия и Папството в периода 1418 – 1437, след Събора в град Констанц до свикването на Събора във Ферара/Флоренция, както и да представи личността и дипломатическата дейност на хуманиста и клирика Кристофоро Гаратоне. Неговата дипломатическа активност за постигането на уния с Източната църква трябва да бъде поставена в контекста на няколко важни момента. От една страна, османската заплаха на Изток и желанието на Византия да получи помощ от Запад дори и с цената на църковна уния с политическа цел и от друга страна, това е периодът на съборното движение, последвало Авиньонския плен на Папството (1309 – 1378) и т.нар. Велика схизма в Западната църква (1378 – 1417), когато се стига до сериозен разкол в Църквата и обществото.

Ярък израз на дълбоката криза, в която се намира Църквата, е т.нар. Велика схизма (1378 – 1417) – най-дългият разкол в историята на Католическата църква. Раздорите в Курията и намесата на европейските монарси водят първоначално до появата на двама, а впоследствие и на трима папи едновременно. Те се борят с цената на всякакви средства за престола на св. Петър. Всички европейски владетели, големите европейски университети и миряните се оказват намесени в този конфликт, който нанася непоправим ущърб на авторитета на Рим. Търсенето на изход от това положение води до възникването сред висшия клир на т.нар. концилиарно (съборно) движение, активно поддържано и от редица светски владетели. Неговите идеолози, учените от Парижкия университет Пиер д'Айи, Жан Жерсон и по-късно кардинал Николай от Куза, изискват да се постави папата под контрола на редовно свиквани църковни събори, както и да се проведат реформи в Църквата, в главата и тялото на Църквата, за да се възвърнат загубените позиции.

В резултат на големи усилия под егидата на унгарския крал (1387 – 1437) Сигизмунд Люксембургски (германски крал 1410 – 1437, император 1433 – 1437) е свикан Съборът в град Констанц (1414 – 1418), който успява да сложи край на Великата схизма, да избере нов папа – Мартин V (1417 – 1431), и да подготви план за провеждането на църковни реформи. Обаче новоизбраният

папа Мартин V през 1417 г., както и неговият приемник Евгений IV (1431 – 1447) правят всичко възможно, за да неутрализират решенията на Събора и да възстановяват абсолютната власт на римския първосвещеник.

Привържениците на съборното движение свикват в град Базел нов събор през 1431 г., който трае до 1449 г. В Базел е потвърдено върховенството на Събора и на съборните решения над папата, отменят се редица плащания в полза на Римската курия, но папа Евгений IV не признава неговите решения. Конфликтът се изостря още повече, когато същият папа използва срещу своите противници тяхното собствено оръжие и свиква Събора във Ферара/Флоренция през 1438 – 1439 г.

Въпреки че основната задача на Събора в Констанц е да премахне папския разкол, да осъди еретическите учения на Джон Уиклиф и Ян Хус и да предприеме реформи за оздравяване на Западната църква, пред него стоят и политически задачи – османското нахлуване на Балканите и заплахата, която то представлява за източноправославните държави и народи, отношенията между Англия и Франция и между Полско-Литовското кралство и Тевтонския орден. Византийските дипломати вземат активно участие на Събора в Констанц¹.

Преди откриването на Събора в Констанц папа Йоан XXIII (1410 – 1415) заявява, че ще бъде особено щастлив, ако се направят всички възможни усилия, увеличаващи шанса за сключване на уния. В тази връзка унгарският крал Сигизмунд пише на английския крал Хенри IV (1399 – 1413) някъде след 12 март 1412 г.: „[надявахме се, че] *Гръцката църква ще се помири и обедини отново със св. Римска църква, понеже и пресветият наш господар, папа Йоан XXIII, на драго сърце обмисляше да бъде организиран кръстоносен поход към Св. земя след провеждането на Събора*“². Поставя се въпросът доколко е действителен този стремеж за уния от византийска страна, демонстриран от пратениците на Византия на Събора в Констанц. Латинците говорят за края на схизмата като за “*reductio Graecorum*”, „възвръщане“ на гърците схизматици към истинската Църква³.

¹ ПОПОВА, Ивайла. *Византийската дипломация и Западът (1391–1425)*. Велико Търново: Фабер, 2005. ISBN 954-775-470-X; ПОПОВА, Ивайла. Византийските пратеници на Констанския събор (1414–1418) – по пътя към уния между Изтока и Запада. *Историческо бъдеще*, 1999, № 1–2, с. 64–70. ISSN 1311-0144; ПОПОВА, Ивайла. Мисията на Григорий Цамблак на събора в гр. Констанц (1414–1418) – за или срещу уния между Западната и Източната Църква. *Българска историческа библиотека*, 2000, 1, с. 39 – 44. ISSN 1311-1043.

² FINKE, Heinrich. *Acta Concilii Constanziensis* [ACC]. In: *Akten zur Vorgeschichte des Konstanzer Konzil (1410–1414)*. München, 1896, p. 91; SETTON, Kenet M. *The Papacy and the Levant (1204–1571)*. Vol. 2. *The Fifteenth Century*. Philadelphia: The American Philosophical Society, 1978, p. 40.

³ GILL, Joseph. *Personalities of the Council of Florence and other Essays*. New York: Barnes & Noble, 1964, p. 234.

Може да се твърди следното – в началото на Събора пристига Мануил Хризолорас като специален византийски пратеник. Внезапната му смърт лишава Византия от един опитен дипломат. Без да е приета точна хронология, през 1415 или 1416 г. (като по-често се приема последната) в Констанц пристига нова византийска мисия, водена от известния дипломат Николай Евдемоноянис, придружен от сина си Андроник и Йоан Владинтерос. Тяхното преминаване през Венеция е засвидетелствано в отговор на Синьорията от 8 февруари 1416 г., в който се съобщава за посредничество, предлагано от Византия в споровете между Венеция и Сигизмунд за Далмация⁴. Съвременници свидетелстват, че гръцкото пратеничество, водено от Николай Евдемоноянис, придружен от Йоан Владинтерос, пристига в Констанц към 25 май 1416 г.⁵ Мисията остава до края на Събора. Доказателство за това са и следните данни. На 28 февруари 1417 г. Леонардо Дати известява, че трябва да „се отчете умората на гръците... очакващи решенията на този Св. събор“⁶. През есента на 1417 г. Пиер Паоло Верджеро пише: „Също така гръцкият император... имаше постоянно изтъкнато пратеничество, след като бе дадена надежда за помирение“⁷.

⁴ LAMPROS, Sp. Palaiologia kai Peloponnesiaka. Athens, 1926, III, pp. 129 – 131; DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565–1451. Vol. 5 – Regesten von 1341–1453*. München, 1965, Regesten, no. 3354; GILL, Joseph. *The Council of Florence*. Cambridge: Cambridge University Press, 1959, p. 22; IORGA, Nicolae. *Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XVe siècle. Premier série*. Paris: Ernest Laroux, 1899, p. 243; THIRIET, F. (ed.). *Régestes des délibérations du Sénat de Venise concernant la Romanie*. Vol. 1. Paris: Mouton & CO, 1958; vol. 2. Paris: Mouton & CO, 1959; vol. 3. Paris: Mouton & CO, 1961; vol. 2, no. 1599.

⁵ LOENERTZ, Raymond-Joseph. Les dominicains byzantins Théodore et André Chrysobergés et les négociations pour l'union des églises grecque et latine de 1415 a 1430. In: *Byzantina et franco-graeca, Storia e letteratura, Raccolta di studi e testi*. Vol. 145. Roma, 1978, pp. 77–130, 97.

⁶ FINKE, Heinrich. *Acta Concilii Constanciensis [ACC]. II: Konzilstagebücher, Sermones, Reform- und Verfassungakten*. Münster, 1923, p. 492; LOENERTZ, Raymond-Joseph. *Op. cit.*, p. 100, no. 3.

⁷ Imperator quoque Grecorum ... insignem legationem hic continuam habuit spe reconciliationis data. LOENERTZ, Raymond-Joseph. *Op. cit.*, p. 100, no. 4; SMITH, L. *Epistolario di Pier Paolo Vergerio*. Rome: Tipografia del Senato, 1934, ep. 138, p. 377. На различно мнение е Себастиан Колдиц, който доказва тезата, че първо на събора в Констанц пристига византийска делегация в началото на 1415 г. с Мануил Хризолорас, но той умира през април с.г. След това през 1416 г. идва нова византийска делегация, водена от Николай Евдемоноянис, но не е ясно дали остава на събора, макар че от сведенията на Пиер Паоло Верджеро и от *Хрониката* на Улрих фон Рихентал излиза, че византийската делегация има дълъг престой – до ранната пролет/късното лято на 1417 г. Но сигурно е, че в 1418 г. Николай Евдемоноянис и Йоан Владинтерос вземат индулгенцията от папа Мартин V за годениците на византийските принцове. KOLDITZ, Sebastian. Byzanz und das Konstanzer Konzil (1414–1418). Beobachtung zur griechischen Präsenz und zur vorkonziliaren Korrespondenz Sigismunds und Manuels II. *Jahrbuch des österreichischen Byzantinistik*, Bd. 67, 2017, p. 59, 63. ISSN 0378-8660. Според германския учен, Николай Евдемоноянис (който има задачата да спомогне за възстановяване на отношенията между Венеция и Сигизмунд) от посочените извори става ясно, че се е движил със Сигизмунд във Франция и Англия през 1416 г. и 1417 г. и идва

Според изворите византийските пратеници на Събора в Констанц „официално“ декларират обещание за сключване на уния с политическо значение между Източната и Западната църква. Силвестър Сиропулос съобщава, че Николай Евдемоноянис се „възползвал от коронацията на папа Мартин V, за да говори открито по въпроса за уния между Западната църква и нашата Източна църква, позовавайки се на ревността на императора за уния – по тези въпроси той говорил надълго – и открил съюзник по тези проблеми в лицето на латинеца Андрей ХризOVERGIC от Родос, който също присъствал на коронацията и произнесъл дълга реч пред папата за уния“⁸.

Византийските пратеници начело с Николай Евдемоноянис се завръщат в Константинопол след края на Събора (1418), носейки писма до Мануил II (1391 – 1425) и патриарха Йосиф II (1416 – 1439), в които се разясняват предимствата на унията. Според Сиропулос императорът и патриархът благодарили на папата за неговото усърдие за сключването на уния. „Те дали да се разбере, че това няма да е възможно, освен на Вселенски събор, и то след внимателно проучване на спорните въпроси.“⁹ В отговора от византийска страна се казва още, че Николай Евдемоноянис и другите пратеници са надхвърлили своите пълномощия и не са имали правото да дадат съгласие за подчиняването на Източната църква на Римската. Този първи византийски отговор на папските послания след Събора е поверен на участника във византийското пратеничество в Констанц – Йоан Владинтерос, който пристига в Папската курия във Флоренция в края на февруари 1419 г.¹⁰

отново в Констанц през 1417 г. Тоест няма продължително пратеничество на Византия в Констанц за периода 1416–1418 г., което се доказва според Колдиц и от кьолнския представител в Констанц през 1416 г., който твърди, че надеждите на византийците за уреждане на църковните въпроси се възлагат изцяло на унгарския крал Сигизмунд. KOLDITZ, Sebastian. *Op. cit.*, pp. 63–64. Съответно, византийското пратеничество от 1416 г., водено от Н. Евдемоноянис, и това от 1418 г. с Н. Евдемоноянис и Й. Владинтерос трябва да бъдат разделени, освен това през 1418 г. вече преговорите се водят с папата.

⁸ LAURENT, Vitalien. *Les “Mémoires” du Grand Evêque de l’Église de Constantinople Sylvestre Syropoulos sur le concile de Florence (1438–1439)*. Paris: Centre National de la Recherche Scientifique (Publications de l’Institut français d’études byzantines, 3), 1971 p. 104, 106; GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 23; LOENERTZ, Raymond-Joseph. *Op. cit.*, p. 101.

⁹ LAURENT, Vitalien. *Op. cit.*, p. 108, 110; GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 28.

¹⁰ LAURENT, Vitalien. Les préliminaires du concile de Florence: les neuf articles du pape Martin V et la réponse inédite du patriarche de Constantinople Joseph II (octobre 1422). *Revue des Études Byzantines*, 1962, 20, p. 12; LOENERTZ, Raymond-Joseph. *Op. cit.*, pp. 112–113. Льонерц отхвърля възможността приносителят на писмото да е бил Николай Евдемоноянис, който е засвидетелстван във Венеция на 2 април 1419 г., но според изворите пристига от Модон, а не от Флоренция, каквато хипотеза съществува. Н. Йорга цитира едно обсъждане на Сената от тази дата, както и пасаж от Марино Санудо Младия, доказващи, че византийският пратеник идва директно от Модон (вж. IORGA, Nicolae. *Notes et extraits... Premier série*, p. 290 sq.; THIRIET, F. (ed.). *Régestes... Vol. 2, no. 1734 – от 2 април 1419 г.*; MERCATI,

През 1420 г. Николай Евдемонаянис, придружен от епископа на Олена Теодор Хризвергис, е натоварен с мисията да отнесе на папата втория византийски отговор във връзка с уточняването на подробности за свикването на събор за уния¹¹.

За мисията им в Папската курия към двамата византийски дипломати Николай Евдемонаянис и Теодор Хризвергис по-късно отново са отправяни обвинения, че са обещали без каквито и да било условия от византийска страна сключването на уния, основана на подчинение на Източната църква на Западната, нещо, което е извън техните пълномощия¹². Но по този начин те успяват да преодолеят съпротивата на папа Мартин V срещу свикването на Вселенски събор и успешно изпълняват мисията си¹³.

Фалшивото впечатление, което се създава на Събора, за готовността на византийците да бъдат „върнати“ (reductio) и подчинени на Западната църква обяснява готовността, с която Мартин V изпраща папски легат в Константинопол. В резултат от действията на византийските пратеници на Събора в Констанц, и след това при новия папа – Мартин V, на 27 март 1420 г. номинира легат за Гърция и решава да задоволи исканията на Византия съборът да се проведе в Константинопол, като папата ще бъде представляван от кардинал Петър Фонсека. Това на практика е победа за византийската дипломация¹⁴.

Доказателство за нежеланието да се сключи в този момент църковна уния със Запада, макар и с политическа цел, са думите на Мануил II Палеолог към Йоан VIII (1425 – 1448), предадени от Сфранцес: „*Винаги поддържай желанието за уния, но никога не стигай докрай. Предлагай събор, започвай преговори, но ги протаквай безкрай. Гордостта на латинците и упоритостта на гърците никога няма да доведат до съгласие. В желанието си да постигнеш уния, ти би могъл само да задълбочиш схизмата*“¹⁵.

Giovanni. *Notizie di Procoro e Demetrio Cidone, Manuele Caleca e Teodoro Meliteniota ed altri appunti per la storia della teologia e della letteratura bizantina del secolo XIV*. Citta del Vaticano, 1931 (Studi e testi, 56), p. 477; DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten*, no. 3378).

¹¹ LOENERTZ, Raymond-Joseph. *Op. cit.*, pp. 113–114; MERCATI, Giovanni. *Notizie...*, p. 477; DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten*, no. 3380; DELACROIX-BESNIER, Claudine. *Les dominicains et la chrétienté grecque aux XIVe et XVe siècles*. Rome, 1997. ISBN 2-7283-0391-6.

¹² LAURENT, Vitalien. *Les préliminaires du concile de Florence...*, p. 37; MANSI, J. D. *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collection*. 53 vols. Paris, 1901–1927 (v. 27, 28, 29), vol. 28, cols. 1066; SETTON, Kenet M. *The Papacy and the Levant (1204–1571)*. Vol. 2, p. 43; GILL, Joseph. *Personalities...*, p. 234.

¹³ LOENERTZ, Raymond-Joseph. *Op. cit.*, p. 116.

¹⁴ GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 32.

¹⁵ GEANAKOPOLOS, Deno G. Byzantium and the Crusades 1354–1453. In: SETTON, K. M. (ed.). *A History of the Crusades. Vol. 3. The Fourteenth and Fifteenth Centuries*. Madison, Wisconsin,

Кардинал Петър Фонсека¹⁶ така и не заминава в Константинопол (изпратен е в Испания), а на 15 юни 1422 г. папският нунций Антонио да Маса се отправя за преговори с Византия¹⁷. Запазен е доклада му, четен на 8 ноември 1423 г. на Събора в Сиена¹⁸.

В чл. 3 от общо 9-те, които папата предлага и неговият легат Антонио да Маса носи в Константинопол през есента на 1422 г., се посочва, че уверението, направено пред папа Мартин V от брата доминиканец Теодор Хризовергис, грък, приел католицизма и епископ на Олена в Морея, и господин Николай Евдемоноянис, византийски пратеник в Римската курия, е ясно и категорично, „*че това е желанието на многоуважаемия Патриарх на Константинопол и на Негова Светлост Византийския император – да осигурят и организират без измама или лукавство най-светата уния на Гръцката с Латинската църква под тази вяра, която светата Римска църква изповядва, и под подчинението на самата Римска църква*“¹⁹. На тези твърдения патриарх Йосиф II отговаря точка по точка на папския легат, като абсолютно отхвърля в правомощията на Евдемоноянис да е влизало правото да даде уверение, че Византийската църква ще се подчини на Римската. Ако въобще някога Евдемоноянис е дал на папата уверенията, които повтаря Антонио, то това е истинска и абсолютна клевета за Гръцкия патриарх и Църква. Константинополският патриарх декларира, че Византия винаги е настоявала за истинен Вселенски събор, който да разгледа спорните проблеми между двете църкви по въпросите на унията²⁰. На 14 ноември 1422 г. и император Йоан VIII отговаря на папските предложения²¹. Въпреки че е информиран за декларациите на Николай Евдемоноянис и Теодор от Олена в Римската курия, че византийското правителство иска да види църковна уния, постигната *secundum Ecclesiam Romanam*, Йоан VIII отхвърля той или неговият баща някога да са дали на Николай и Теодор правомощия да правят такива изявления. Императорът настоява, че въпросът за църковната уния трябва да бъде обсъден на събор, свикан според традициите на *sancta*

---

p. 89; СФРАНЦЕС, Георги. *Дневникът на един византийски сановник*. София: ГАЛ-ИКО, 1996, с. 37. ISBN 9548010550.

¹⁶ HOFMANN, Georg. *Päpstliche Gesandtschaften für den Nahen Osten, 1418–1453. Studia Missionalia*, 1949, no. 5, pp. 45–71, 49.

¹⁷ *Ibidem*, pp. 50–52.

¹⁸ GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 33.

¹⁹ LAURENT, Vitalien. *Les préliminaires du concile de Florence...*, p. 37; MANSI, J. D. *Sacrorum conciliorum...* Vol. 28, cols. 1066; SETTON, Kenet M. *The Papacy and the Levant (1204–1571)*. Vol. 2, p. 43; GILL, Joseph. *Personalities...*, p. 234.

²⁰ GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 35.

²¹ HOFMANN, Georg. *Op. cit.*, p. 52.

septem universalialia concilia. И че този събор трябва да се проведе в Константинопол²².

В този момент обаче Мартин V се страхува от свикването на събор за обсъждане на вярата, и то в Константинопол, така че стремежът на папата да прекрати схизмата и да се склучи уния е изоставен, и то за дълъг период от време²³.

През 1426 г. византийски пратеници отново са изпратени при папата²⁴, а Мартин V от своя страна предлага съборът да бъде свикан в Италия²⁵. Византийското пратеничество се връща в Константинопол заедно с папския пратеник (апостолически нунций) – византийския доминиканец Андрей ХризOVERGIC²⁶, за да уточни подробностите за свикването на предстоящия събор с император Йоан VIII и Константинополския патриарх Йосиф II²⁷. На 11 юни 1426 г.²⁸ папа Мартин V дава на своя нунций специални правомощия за тази мисия. По време на това свое пратеничество Андрей заявява на Йоан VIII Палеолог, че като грък, гръцките интереси са му на сърцето и той работи в полза на своята родина²⁹. Окончателното споразумение за свикването на събор е сключено през 1430 г. не без участието на най-младия ХризOVERGIC.

Йоан VIII доста забавя отговора до папата на предложенията от 1426 г. Чак през есента на 1429 г. императорът се възползва от възможността, като използва минаващия през Константинопол пратеник на Сигизмунд, който се връща от мисия при турците, за да увери краля в желанието си за уния. Но Византия не изпраща пратеник до папата тази година. Според Силвестър Сиропурос Марко Ягарис, велик стратопедарх, и Макарий Макрес, игумен на манастира *Пантократор*, са изпратени с императорския отговор до папата в началото на 1430 г.³⁰ На 19 юли 1430 г. Венеция отговаря на византийските

²² SETTON, Kenet M. *The Papacy and the Levant (1204–1571)*. Vol. 2, pp. 43–44; GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 36.

²³ GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 36.

²⁴ DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten*, no. 3420.

²⁵ GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 39.

²⁶ HOFMANN, Georg. *Op. cit.*, p. 54.

²⁷ LAURENT, Marie-Hyacinthe. L'activité d'André Chrysobergès, O.P., sous le pontificat de Martin V (1418–1431). Etude et documents. *Échos d'Orient*, 1935, 34, doc. no. 5, pp. 429–430.

²⁸ *Ibidem*, doc. no. 6, pp. 430–431.

²⁹ LAURENT, Vitalien. *Les "Mémoires" ...*, pp. 116–117.

³⁰ DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten*, 3425. Февруари – март 1430 г. – пратеничество на великия стратопедарх Маркос Ягарис и игумена на манастира *Пантократор* – Макариос Макрес, до Венеция и до папа Мартин V с отговора на предложенията за събор, донесени от Андрей ХризOVERGIC в Константинопол. Византия е готова да присъства на събор за уния в италиански град. Пратеничеството остава до 20 април 1430 г. в Анкона, през август тръгва обратно от Папството през Кларенца, Морея. Отговорът на Венеция за връщането им е от 19 юли 1430 г. Вж. IORGA, Nicolae. *Notes et extraits... Premier série*, p. 523. За това

пратеници, връщащи се от папата, а византийският историк Георги Сфранцес казва, че през август 1430 г. пратениците стигнали в Морая, където по нареждане на императора правят брат му Тома Палеолог деспот³¹. Запазено е копие на съглашението, постигнато през 1430 г. с папата. Това споразумение е важно, тъй като се явява основа на бъдещите преговори, чиято кулминация е Съборът във Ферара/Флоренция. Папа Евгений IV (1431 – 1447) в своя була от 12 ноември 1431 г. се опира на това съглашение; Андрей Хризовергис, който от 4 май 1431 г. е архиепископ на Родос, го цитира в Речта си пред Базелския събор на 22 август 1432 г., а пратениците на Йоан VIII в Базел през 1434 г. носят копие от споразумението като доказателство и го представят на Събора³². Според тази договореност императорът и патриархът ще присъстват лично, заедно с другите трима източни патриарси, които също ще присъстват лично и всички други важни личности, и трябва да се съберат в един град, който да бъде избран от императора на византийците по крайбрежието между Калабрия и Анкона, където ще се състои съборът с Латинската църква. В съглашението се казва още, че Западната църква ще изпрати в Константинопол кораби, така че патриархът, духовниците и всички останали от различните части на Изтока да могат да се съберат в столицата и оттам да заминат към Италия. Също така две леки галери и 300 арбалетчици ще бъдат изпратени в защита на град Константинопол и императорът ще ги командва, а те трябва да потвърдят своята лоялност към него, като е уточнено, че Йоан VIII няма нищо общо със заплащането им (т.е. финансирането е от страна на папата). Освен това е посочено, че четири търговски кораба ще бъдат изпратени за всички онези, които искат да дойдат на събора, императорът, патриархът и още 700, като от тези четири кораба един ще бъде от Константинопол, но на разноските на Папството. Също така се посочва, че Западната църква ще поеме разноските на византийската делегация и тя гарантира, че ако по някакви неочаквани причини не се склучи уния, въпреки това византийската делегация ще бъде върната обратно в Константинопол за сметка на Латинската църква³³. Постигнатото споразумение между византийците и папата определено е важно и ключово за по-нататъшните преговори. Папа Мартин V трябва да е доволен от постигнатото, тъй като остава

пратеничество се говори и в була на Евгений IV до кардинал Чезарини от 12 ноември 1431, вж. HOFMANN, Georgius (ed.). *Epistolae pontificiae ad Concilium Florentinum spectantes. Pars II – Epistolae pontificiae de rebus in Concilio Florentino annis 1438–1439 gestis*. In: *Concilium Florentinum. Documenta et Scriptores, Series A*. Rome: Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, 1944, II, no. 29, pp. 21–22.

³¹ GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 42.

³² CECCONI, Eugenio. *Studi storici sul Concilio di Firenze. Parte prima: Antecedenti del Concilio*. Florence: Tipografia all'insegna di S. Antonino, 1869, no. 6, pp. XVIII–XIX; GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 43.

³³ GILL, Joseph. *The Council of Florence*, pp. 43–44.

само да се уточни градът, в който ще бъде свикан съборът. Византия изпраща ново пратеничество през пролетта на 1431 г. до папа Мартин V, в което участват великият стратопедарх Марко Палеолог Ягарис³⁴, игуменът на манастира *Мангана* – Макарий Курунас, и Димитър Клидас/*Йелиас*. В Галиполи обаче до тях стига новината за смъртта на папата и те се връщат в Константинопол³⁵. През пролетта на 1431 г. Византия изпраща поредното посолство до новия папа Евгений IV (1431 – 1447) с Димитър Клидас/*Йелиас*³⁶.

³⁴ За Марко Палеолог Ягарис вж. PLP 7811. Фамилията Ягарис включва трима изтъкнати представители, и тримата византийски дипломати – Марко, Мануил (PLP (7810) 92054) и Андроник Палеолог Ягарис (PLP 7808). KOLDITZ, Sebastian. *Johannes VIII. Palaiologos und das Konzil von Ferrara – Florenz (1438/39)*. Vols. 1–2 (Monographien zur Geschichte des Mittelalters, 60). Stuttgart: Anton Hiersemann Verlag, pp. 156–160, ISBN 978-3-7772-1319-4. Марко Ягарис е императорския ойкейос, вж. KOLDITZ, Sebastian. *Johannes VIII. Palaiologos...*, p. 157. През 1429 г. получава ранг *протовестуарий*. По-късно става *велик стратопедарх*, после *велик дук*, като всичко това говори, че принадлежи към тесния кръг на императорските приближени. Явно е доверено лице на Йоан VIII Палеолог, тъй като през 1417 г. е част от обкръжението на младия император при кампания в Пелопонес, а след това води дипломатически мисии при папа Мартин V. (DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten*, no. 3425) и папа Евгений IV през 1433 г. DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten*, no. 3436; KOLDITZ, Sebastian. *Johannes VIII. Palaiologos...*, p. 157.

³⁵ DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten*, no. 3431.

³⁶ *Ibidem*, no. 3433; SECCONI, Eugenio. *Op. cit.*, no. 11, pp. XXIX–XXXI; GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 44, 52; LAURENT, Vitalien. *Les “Mémoires”...*, pp. 122–123. За Клидас вж. PLP 29927; KOLDITZ, Sebastian. *Johannes VIII. Palaiologos...*, pp. 161–162. Според Себастиан Колдиц *Димитър Клидас Филоматес* е императорският секретар, който участва в мисията при папата през 1433 г. и после в пратеничеството в Базел през 1435 г. За него след това няма сведения, вж. **PLP 29927**. Трябва да се различава от *Димитър Йелиас*, който е от фамилия в Солун и през 1430 г. е в канцеларията на императора. Вж. KOLDITZ, Sebastian. *Johannes VIII. Palaiologos...*, p. 162 и п. 523 Документ на Апостолическата камера от 9 октомври 1431 г. говори за *honorabili viro Dimitrio Yelias cancelario imperatoris Constantinopolitani et oratori ipsius ad dominum nostrum papam* (IORGA, Nicolae. *Notes et extraits pour servir a l'histoire des croisades au XVe siècle. Seconde série*. Paris: Ernest Laroux, 1899, p. 1). Особена ирония в историята е, че мисията му в Рим през 1431 г. при Евгений IV е за разпускането на Събора в Базел, докато Йелиас действа после в Базел като адвокат на този събор пред гърците, 1436 – 1438 г. Клидас е идентифициран с Йелиас от MATSCHKE, Klaus-Peter. *Von der Diplomatie des Überflusses zur Diplomatie des Mangels. Byzantinische Diplomaten auf der Suche nach westlicher Hilfe gegen die Türken am Vorabend des Falls von Konstantinopel*. In: SCHINGES, R. Ch.; WRIEDT, Kl. (eds.). *Gesandtschafts- und Botenwesen im spätmittelalterlichen Europa*, pp. 87–134. Stuttgart: Jan Thorbecke Verlag, 2003. ISBN 3-7995-6860-3, p. 112. Един *Димитър от Константинопол* произнася реч в Базел, която е запазена и от нея става ясно, че този *Димитър от Константинопол* е католик, живял известен период от време на Запад, но не е прекъснал връзките си с родината, и без да критикува директно папата, очевидно е на страната на съборното движение. Говори за уния с византийците и изразява надеждата си за западна помощ за Византия. Вероятно в крайна сметка не е официален представител на императора там. Официалното пратеничество в Базел през 1433 г. включва Исидор от Киев, Димитър Палеолог Мехохит и Йоан Дисипат. HAJDÚ, K. *Eine Rede an die Basler Konzilsväter und ihr unbekannter Autor: Demetrios von Konstantinopel*. *Byzantinische Zeitschrift*, 2000, 93, pp 125–132, 126. ISSN 0007-7704.

През ноември 1432 г. папата предлага за място на събора да се избере морски град, за да се улеснят византийците и през май 1433 г. византийските пратеници Марко Палеолог Ягарис, великият протосингел Йоасаф³⁷ и императорският секретар Димитър Ангелос Клидас Филоматес обсъждат въпроса с папата и със Сигизмунд, който е в Рим, за да бъде коронясан за император³⁸. В крайна сметка не се стига до финални дискусии с папата и Сигизмунд, и през юли 1433 г. папският секретар Кристофоро Гаратоне е изпратен от Евгений IV в Константинопол за разговори с императора и патриарха³⁹.

Така можем да отчетем, че през 30-те години на XV в. ситуацията вече е различна. Византия се намира пред прага на пълното и окончателно покоряване от иноверците, а европейските владетели започват да осъзнават неограничената мощ на османската военна машина, както и опасността от мюсюлманския фанатизъм.

В контекста на съборното движение на Запад, Светият престол вижда византийските искания за събор във все по-подходяща светлина. Движението за уния от страна на Византия е съчетано с искането на западна помощ, за да се спасят останалите територии на Константинопол и Морея, все по-застрашени от турците, които са пред вратите на столицата. Ситуацията има и още една страна – западните привърженици на съборното движение, събрани в Базел⁴⁰, също гледат към византийците и унията с тях като най-добрия начин да наложат църковно върховенство над Запада⁴¹. Така византийският император Йоан VIII и патриархът Йосиф II са ухажвани и привлечани и от двете страни – и от папата, и от базелци, всяка от които обещава военна помощ заедно със заплащането на всички разноски за пътуването на византийската делегация за събора на Запад. Сведения за тези събития получаваме както от Силвестър Сиропулос, съвременник на събитията от византийска страна и автор на история на Фераро-Флорентинския събор, така и от Йоан Рагузки, пратеник на Базел, като и двамата описват съперничеството между двете делегации –

---

³⁷ За Йоасаф вж. PLP 8916.

³⁸ DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten*, no. 3436.

³⁹ LAURENT, Vitalien. *Les "Mémoires"...*, pp. 128–129; GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 52.

⁴⁰ GEANAKOPOLOS, Deno G. *Constantinople and West. Essays on the Late Byzantine (Palaeologan) and Italian Renaissance and Byzantine and Roman Churches*. Madison, 1989, p. 232.

⁴¹ МЛАДЕНОВ, М. Константинополската патриаршия, Римската църква и Съборът в Базел (1431–1449): Въпросът за Унията. *Epoch*, 2011 (2012), XIX, № 1, с. 73–93. ISSN 1310-2141.

папската и съборната в Константинопол, особено при пристигането им с корабите в Константинопол есента на 1437 г.⁴²

Както Папството, така и Византия развиват активна дипломатическа дейност и изпращат свои пратеници към другата страна. Ключов папски посланик на Изток в периода 1433 – 1437 г. е **Кристофоро Гаратоне**. Той е роден в Тревизо, преди 1398 г., баща му е Пиеро Гаратоне⁴³, а майка му – Рикардина. Кристофоро Гаратоне, след първоначалното обучение в родния град, посещава Факултета по изкуства на Университета в Падуа, вероятно още от 1418 г. получава хуманистично образование при Гаспарино Бардзица и по-късно при Гуарино от Верона. Завършва образованието си на 21 октомври 1420 г., и две години по-късно, през 1422-ра, той се явява на изпит за нотариус при Карло ди Колалто, и е одобрен⁴⁴. От документите обаче не изглежда да започва веднага да работи, а се мести във Верона, вероятно още същата, 1422 г. в школата на Гуарино Гуарини⁴⁵, където посещава курса по гръцки език до юли 1423 г.⁴⁶ Сред съучениците му от този период са изтъкнати хуманисти като Ермолао Барбаро, Бартоломео Фачо, Бернардо Джустиниани и францисканецът Алберто Бердини да Сартеано, когото Гаратоне намира по-късно винаги до себе си при различни поводи. За кратко там също се обучава и Бернардино да Сиена⁴⁷.

Гаратоне прекарва повече от пет години (1423 – 1428/31) в Константинопол, усъвършенствайки гръцкия си език и колекционирайки гръцки ръкописи. На 30 септември 1423 г. той е засвидетелстван във византийската столица, вече секретар на венецианския байло Пиетро Контарини⁴⁸. Това е служба, която преди това заема Франческо Филелфо. Не знаем въз основа на какви познанства и протекции получава тази важна длъжност, възможно е да се дължи на намесата на Гуарино и Франческо

⁴² CECCONI, Eugenio. *Op. cit.* Релацията на Йоан Пагузки от 29 януари 1438 г., no. CLXXVIII, pp. DXI–DXII; LAURENT, V. Les “Mémoires”, pp. 178–177; GEANAKOPOLOS, Deno G. *Constantinople and West...*, p. 233. Преди това има сведения за още по-тежки сцени на Събора в Базел, където папските пратеници и съборните представители вдигали такъв невообразим шум, докато обсъждали въпроса за унията с византийците, че Енеа Силвио Пиколомини пише: „... ще откриете пияници в таверната с по-добро поведение“. Писмо на Енеа Силвио Пиколомини, датирано 21 май 1437 г. MANSI, J. D. *Sacrorum conciliorum...* Vol. 31, pp. 220–229, esp. colls 223 ff.); GILL, Joseph. *The Council of Florence*, pp. 63–64.

⁴³ PESCE, Luigi. Cristoforo Garatone trevigiano, nunzio di Eugenio IV. *Rivista di storia della Chiesa in Italia*, 1974, 28, p. 25.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 28.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 25.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 28.

⁴⁸ *Diplomatarium Veneto-Levantinum*. G. M. THOMAS; R. PREDELLI (eds.). Vol. 2. Venetiis, 1899, p. 341; PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 29.

Филелфо. В столицата на империята изпълнява тази служба до 1428 г.⁴⁹, а може би до 1430 или 1431 г. Възможно е да се връща в родината през май 1430 г., придружавайки византийските дипломати Марко Ягарис⁵⁰ и Макарий Макрос, изпратени при папа Мартин V⁵¹. Възможно е да се връща и през 1431 г. заедно с Димитър Йелиас, посланик на Йоан VIII Палеолог, изпратен в Рим при наскоро избрания за папа Евгений IV⁵². Малко сведения има за срещите и за обучението му по време на константинополския му период, но е без съмнение, че този опит му позволява да усъвършенства владеенето на гръцкия език. Освен това в тези години Гаратоне се отдава на издирване на текстове, предимно класически. Още през 20-те години на XX век италианският учен Джовани Меркати идентифицира гръцките кодекси⁵³, принадлежащи на Гаратоне, които са около 20-ина, някои от тях са лично преписани от него и съставляват една важна колекция, към която се числят редица автори от Късната античност и византийския период, но почетното място се заема от класически автори като Омир, Хезиод, Пиндар, Теокрит, Опиан, Платон, Исократ, Ксенофонт, Аристотел, Полибий, Плутарх, Ариан, Либаний, Темистий. Голяма част от тези кодекси се пазят във Ватиканската библиотека.

След завръщането си в родината, през 1432 г. Гаратоне става духовник. През същата или през следващата година е извикан от папа Евгений IV в Рим, за да заеме длъжността папски писар и апостолически секретар. Сред личностите, фаворити на папата и на влиятелния кардинал, племенника му Франческо Кондулмер, е група младежи от Тревизо, сред които Даниеле Скоти (друг племенник на Евгений IV) и Тадео Адимари, който вероятно е посредникът при поканата към Гаратоне⁵⁴.

През юли 1433 г. папата му възлага първата дипломатическа мисия⁵⁵ в Константинопол, която трае от август до септември с. г. Евгений IV му дава във владение бенефиции, при което дарение е споменат като *familiaris, continuus*

⁴⁹ PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 30.

⁵⁰ KOLDITZ, Sebastian. *Gesandte, Gelehrte und Besucher: Byzantiner in Italien im späteren 14. und im 15. Jahrhundert*. In: *Menschen, Bilder, Sprache, Dinge. Wege der Kommunikation zwischen Byzanz und dem Westen*, 2018, Тл. 2, p. 328. Verfügbar unter: <https://doi.org/10.11588/propylaeum.517>.

⁵¹ PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 30.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ MERCATI, Giovanni. *Scritti d'Isidoro il cardinale Ruteno e codice a lui appartenuti che si conservano nella Biblioteca Apostolica Vaticana*. Biblioteca Apostolica Vaticana, Roma, 1926 (Studi e testi, 46). Меркати идентифицира кодексите на Кр. Гаратоне във Ватиканската библиотека – pp. 83–85 – и Апендикс I Кодексите на Гаратоне, pp. 106–116.

⁵⁴ PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 31.

⁵⁵ HOFMANN, Georg. *Päpstliche Gesandtschaften für den Nahen Osten...*, p. 57.

*commensalis, litterarum apostolicarum scriptor et secretarius noster*⁵⁶. Неговият опит и познаването на обстановката във византийската столица са сред причините да бъде изпратен от папата на поредица от дипломатически мисии. Целта на мисиите на Кристофоро Гаратоне е да се стигне до свикване на събор за сключване на уния между Западната и Източната църква. Длъжността му предполага да води преговори с византийския император и патриарха, с император Сигизмунд, с отците на Събора в Базел и всички заинтересовани⁵⁷. В писмо от 31 август 1434 г. до Базелския събор папата го нарича познавач на латинския и гръцкия език – *graecae et latinae linguae peritum*⁵⁸. Преговорите по време на първата му мисия в Константинопол са трудни, не само поради различията между православни и католици, но и заради противопоставянето между папа Евгений IV и отците от Събора в Базел. Той води разговори с патриарха, с императора, с Исая, епископ на Йерусалим, който присъства там, наистина среща трудности с оглед всички противоречия, които трябва да бъдат преодолен⁵⁹. Гаратоне успява да постигне съгласие с византийците, докато междувременно обаче Йосиф II и Йоан VIII водят преговори както с папата, така и паралелно с Базелския събор⁶⁰. През пролетта на 1433 г. е изпратено пратеничество до папа Евгений IV и кардиналите с участието на великия стратопедарх Маркос Ягарис Палеолог и великия протосингел Йоасаф и Димитър Клидас, за да се постигне споразумение за мястото и участниците в планирания събор за уния. Пратеничеството в Рим не постига конкретен резултат⁶¹.

Отците на Събора в Базел още през 1433 г. изпращат свои пратеници в Константинопол – това са Антонио от Суда и Алберто де Криспис⁶², а в отговор на тази мисия, на 11 ноември 1433 г. от императора са подписани пълномощни писма на латински и гръцки език и са дадени инструкции за византийските пратеници до Събора в Базел – протовестиария Димитър Палеолог Метохит, Исидор, абат на манастира „Св. Димитър“ в Константинопол, по-късно кардинал, и Йоан Дисипат, шурей на Палеолог⁶³. В тези инструкции е посочено,

⁵⁶ KOLDITZ, Sebastian. *Johannes VIII. Palaiologos...*, p. 53; PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 32 и бел. 44. Дава му и *salvaconductum* за пътуването до Константинопол на 28 юни 1433 г.

⁵⁷ PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 32.

⁵⁸ CECCONI, Eugenio. *Op. cit.*, no. XXXI, pp. XCIII–XCV, esp. p. XCIII.

⁵⁹ PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 32.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten*, no. 3436. Вж. и настоящия текст по-горе.

⁶² KOLDITZ, Sebastian. *Johannes VIII. Palaiologos...*, p. 192; ПАШКИН, Николай. *Византия в европейской политике первой половины XV в. (1402–1438)*. Екатеринбург: Издательство Уральского университета, 2007. ISBN 5-7996-0265-X, с. 88.

⁶³ LAURENT, Vitalien. *Les “Mémoires”...*, pp. 126–127; Йоан Дисипатос PLP 5537, Мануил Дисипат PLP 5540, Георги Дисипат PLP 5529. За византийската фамилия Дисипати вж.

че уния може да се постигне само на Вселенски събор, но той не може да се състои в Базел, тъй като мястото трябва да е удобно за византийците. Освен това е упоменато, че Римската църква трябва да поеме разноските на византийската делегация. Пратениците успяват да стигнат в Базел чак на 12 юли 1434 г. и там византийците са посрещнати с огромна, дори прекомерна почит. Първо реч произнася кардинал Чезарини, после следва отговорът на Исидор от византийска страна и започват преговорите с привържениците на съборното движение. В крайна сметка преговорите приключват с опит за съгласие, въз основа на постигнатото между папа Мартин V и византийския император Йоан VIII през 1430 г., което съглашение византийците носят със себе си и представят пред събора. Според това съглашение, както беше посочено по-горе, ако съборът е в Константинопол, византийците ще си поемат разноските, но ако е на Запад, разноските ще са сметка Западната църква, в случая – на базелските отци⁶⁴. Византийските пратеници обаче са ограничени в правомощията и не могат да приемат мястото за събора да бъде Базел, като настояват да е морски град между Калабрия и Анкона, както е според споразумението с папата. Освен това базелци трябва да осигурят 8000 дуката за идването на византийската делегация, също и кораби, както и после да ги върне безпрепятствено обратно в Константинопол. Също така са нужни още 15 000 дуката за разноските за 10 месеца напред, от ноември 1434 г. Други кораби е наложително да докарат арбалетчици в Константинопол, както и да бъдат изпратени финансови средства за защита на града. Тези условия, договорени с Базелския събор, трябва да приеме папата с була, както и да поеме ангажимент да присъства на събора лично или чрез свой представител. На 7 септември 1434 г. Съборът в Базел одобрява решението и тримата византийци дават клетва, че ще се стараят да го осъществят на практика.

Позицията на привържениците на съборното движение в Базел по отношение на мястото на събора обаче остава непоклатима⁶⁵.

KOLDITZ, Sebastian. *Johannes VIII. Palaiologos...*, pp. 146–149, 155–156; MATSCHKE, Klaus-Peter. *Op. cit.*, p. 127. С. Колдиц посочва, че Силвестър Сиропулос нарича Йоан Дисипат *гамброс* (шурей) на Палеолог, но според немския учен е нямал предвид императора, а Димитър Палеолог Метохит. Тези роднински връзки между Дисипат и Метохит се отнасят до 1433–1434 г. KOLDITZ, Sebastian. *Johannes VIII. Palaiologos...*, p. 146. В Просопографския лексикон – PLP 5537 за Йоан Дисипат също е посочено, че е шурей на Димитър Палеолог Метохит.

⁶⁴ Вж. по-горе и бел. № 32.

⁶⁵ DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten*, no. 3437, no. 3438 – 11 ноември 1433 г., писмо до император Сигизмунд – чрез пратениците на Събора в Базел Димитър Палеолог Метохит и Исидор, абат на манастира *Св. Димитър* в Константинопол и Йоан Дисипатос. Византийският император моли Сигизмунд за подкрепа в усилията за уния. Писмото на Сигизмунд до Йоан VIII е от 1 октомври 1434 г. Византийските пратеници се срещат със Сигизмунд на връщане от Базел на 24 юни 1434 г. в Улм. DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten*, no. 3439 – 11 ноември 1433 г. са

Следвайки инструкциите на папата, още по време на първата си мисия от 1433 г. Гаратоне демонстрира изключителна отстъпчивост и гъвкавост на папската дипломация, съгласявайки се с гърците съборът да се състои в Константинопол, като Римската църква бъде представена от папски легат, подпомаган от група прелати и богослови⁶⁶. Има сведения, че папското намерение е в преговорите да се включат и патриархът на арменците, патриархът на Йерусалим, Трапезундската империя. През лятото на 1434 г. папата взема решение да изпрати **Гаратоне за втори път** на Изток, за да се даде завършена форма на преговорите от предишната година. Преговорите потвърждават мястото за свикването на бъдещия събор да бъде Константинопол⁶⁷. Гаратоне уверява византийците, че трябва да присъства папски легат с пълни правомощия, както и богослови, и че според него ще бъде постигнат консенсус между папата и базелските отци⁶⁸. Но привържениците на съборното движение имат различна гледна точка – те смятат, че съборът трябва да се състои на Запад⁶⁹. Тази втора мисия на Гаратоне в Константинопол трае три месеца, и императорът изпраща заедно с него към Италия византийски пратеници. По обратния път, който приключва във Венеция на 21 декември 1434

дадени пълномощни писма на латински и гръцки език с подпис на императора за пратениците в Базел Димитър Палеолог Метохит и Исидор, абат на манастира *Св. Димитър* в Константинопол, после кардинал, и Йоан Дисипат, придружаващи връщащите се обратно в Базел Антонио от Суда и Алберто де Криспис. Императорът уверява, че византийските пратеници на събора са с пълномощия да признаят споразумения, сключени с представителите на Римската църква. SECCONI, Eugenio. *Op. cit.*, p. 65, 68, 71. Пратениците вземат на 25 ноември 1433 г. кораб от Константинопол, но поради буря се връщат, само Антонио от Суда отпътува на 2 декември, другите заминават януари 1434 г. през Ликостомо, Влахия, Унгария до Базел, където стигат 11 юли 1434 г. На връщане минават през Флоренция при папата, където са на 25 юли 1434 г. KOLDITZ, Sebastian. *Johannes VIII. Palaiologos...*, pp. 53–54, 57; GILL, Joseph. *The Council of Florence*, pp. 54–55.

⁶⁶ KOLDITZ, Sebastian. *Johannes VIII. Palaiologos...*, p. 58. Условиата, договорени от Гаратоне, са много различни от папската политика през последното десетилетие по отношение на мястото за провеждането на събора. Явно инструкциите на Гаратоне са такива. Причината най-вероятно трябва да се търси в нарастващата изолация на папа Евгений IV, тъй като редица духовници, включително и кардинали, преминават към съборното движение. Император Сигизмунд е на страната на папата, но пък повечето от другите владетели в Европа клонят към концилиаристите. Има и политически борби в Италия, а от своя страна отците на Събора в Базел не желаят да приемат идеята да се преместят в Италия, а италианските градове от своя страна все още не са готови да посрещнат византийците. Папската хазна е празна поради отделянето на сериозни средства за защитата на град Рим. Всичко това кара папата да промени своята политика. Безспорно, ще нарасне престижът и авторитетът му, ако успее да осъществи *reductio Grecorum*, но Евгений не може да постигне това в този момент в Италия. GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 53.

⁶⁷ PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 33.

⁶⁸ Постигнатите резултати по време на първата и втората мисия на Гаратоне отварят нови възможности за преговори с Изтока, които отиват отвъд споразуменията с Мартин V от 1430 г. KOLDITZ, Sebastian. *Johannes VIII. Palaiologos...*, p. 53.

⁶⁹ PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 34.

г., Гаратоне е придружен от императорска делегация, водена от братята Георги и Мануил Дисипат, заедно с още 16 лица⁷⁰. Безспорно Гаратоне е доволен от постигнатото, но ентузиазмът му намалява, когато пристига във Флоренция. Противопоставянето между Събора и папата всъщност обезсмисля постигнатото от папския пратеник⁷¹.

Междувременно отците на Събора в Базел водят преговори с византийски пратеници през лятото на 1434 г. и имат различна гледна точка, според която се предвижда провеждането на събора за уния с Изтока да се състои в град Базел⁷². И това е така, за да се гарантира максимална независимост от папата и за да се разглеждат сесията с византийците като продължение на Събора, с което ще се покаже триумфа на съборното движение и на привържениците му над папата.

Евгений IV, за да си отстоява позициите и да обясни причините за действията си, изпраща в Базел своя секретар Кристофоро Гаратоне⁷³ (март – април 1435) заедно с братята Дисипати⁷⁴, пратеници на императора, в опит да се демонстрира съгласие в преговорите, които папата води и има голяма вероятност за успех, но мисията не води до никакво подобряване на отношенията между папата и концилиаристите⁷⁵. Вместо това папата трябва да

⁷⁰ DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten*, no. 3444; IORGA, Nicolae. *Notes et extraits... Seconde série*, p. 3; Писмо на Кр. Гаратоне до папата от 21 декември 1434 г. от Венеция вж. CECCONI, Eugenio. *Op. cit.*, no. XLIV, pp. CXXI–CXXII; PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 34.

⁷¹ PESCE, Luigi. *Op. cit.*, pp. 34–35.

⁷² DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten*, no. 3437, no. 3438; no. 3439, CECCONI, Eugenio. *Op. cit.*, p. 65, 68, 70–71; KOLDITZ, S. Johannes VIII. *Palaiologos*, pp. 53–54, 57; GILL, Joseph. *The Council of Florence*, pp. 54–55. На 16 ноември 1434 г. императорът изпраща *мандатум* (DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten*, no. 3446) до византийски пратеници на Базелския събор и ги информира, че междувременно папският секретар Кристофоро Гаратоне с пълни правомощия от страна на папата е дошъл в Константинопол, за да договаря събор, и са постигнали споразумение съборът да се проведе в Константинопол, нещо, което императорът винаги е желал и досега не е било постигнато; императорът се надява този проект да се осъществи, като бъде получено и съгласието на Събора в Базел; също така императорът инструктира пратениците, ако това се приеме от Събора, да отидат при папата, където ще се срещнат с изпратените при папата византийски дипломати Георги и Мануил Дисипат.

⁷³ PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 36; KOLDITZ, Sebastian. *Johannes VIII. Palaiologos...*, pp. 179–181.

⁷⁴ GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 57.

⁷⁵ Когато първото сведение за успеха на Гаратоне стига до Базел, отците на Събора са изумени, че папата се меси в дела, които те вече водят, и отправят обвинения в двуличието към византийските пратеници, които са там. Но византийците следват инструкциите си. В действителност писмата на братята Дисипати, изпратени до византийските пратеници в Базел, не стигат навреме, те са информирани за събитията чак на 11 или 12 февруари 1435 г. Според Йоан от Рагуза Гаратоне стига в Базел заедно с братята Дисипати в средата на месец март. Но чак на 5 април на сесия на събора той разказва за преговорите с императора и патриарха. От византийците на латински говори Мануил Дисипат и потвърждава думите на Гаратоне. Византиецът изтъква много причини, според които Константинопол е по-

отстъпи поне частично и да приеме като основа за контактите с византийците платформата на базелските отци.

Връщайки се във Флоренция в края на май, където се е преместила Папската курия, Гаратоне на 5 август 1435 г., от Венеция, се отправя на **третата си мисия** в Константинопол⁷⁶. На същия кораб в Пола (Пула) се качват и легатите на Базелския събор, Йоан Стойкович, архиепископ на Рагуза, Хайнрих Менгер и Симоне Фрерон, и те в опит да търсят сключването на окончателно споразумение с Изтока. Базелските пратеници с изненада виждат папския пратеник Кр. Гаратоне на кораба и веднага информират с писмо Събора⁷⁷. Така и Гаратоне, и базелските пратеници пристигат едновременно в Константинопол на 24 септември с.г., за да канят византийците на събор от

приемлив за византийците спрямо другите градове, предложени за събор. След това отците на Събора в Базел обсъждат въпроса и допълнително разпитват Гаратоне. Различни са мненията сред тях – едни отстояват позициите на Събора, други приемат папската договореност, има и такива, които са наясно, че диспути, водени в Константинопол, не могат да бъдат наречени Вселенски събор, защото каквато и да е договореността, трябва да бъде одобрена после от Базелския събор. Представителите на Събора са убедени, че са единственият авторитет на Църквата и така трябва да остане. А свикването на събор в Константинопол, би означавало край на този в Базел, защото не може да има два събора едновременно. На 27 април 1435 г. византийските пратеници приемат тезата на базелци, тъй като византийците държат на събор, иначе няма как да бъде постигне уния, както и ако Съборът и папата са разделени. Императорът и патриархът на този етап избират Събора. Мануил Диспат напуска Базел, за да отиде в Константинопол през Унгария с писмо от Събора от 30 април 1435 г. Исидор заминава скоро след това за Венеция и в средата на юни го последват и другите византийски пратеници. Съборът определя трима пратеници да отидат в Константинопол – това са Йоан от Рагуза, Хайнрих Менгер и Симон Фрерон. Двама други представители на Събора в Базел – Матю Мейнаж и Йоан Бахенщайн, заедно с Гаратоне отиват при папата, за да му обяснят ситуацията с писмо от Събора от 5 май 1435 г., с което настъпва нов етап в отношенията между папата и Събора. Мейнаж информира папа Евгений IV на 14 юли 1435 г., че Съборът „иска от него, изисква и го увещава да подкрепи плана с неговата власт и авторитет“, като успоредно с това доказва върховенството на Събора над папата и твърди, че папата е длъжен да приеме всяко решение на Базел, включително за таксите и събирането на данъците, което ще доведе практически до финансова зависимост на Папската курия от Събора. GILL, Joseph. *The Council of Florence*, 59–61. DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten*, no. 3448. На 26 ноември 1435 г. с писмо на императора до папата, изпратено чрез Хайнрих Менгер, Йоан VIII посочва, че папският секретар Кристофоро Гаратоне е придружил византийските пратеници в Базел и там е обяснил и предал договореностите за място на събора, като и императорът и патриархът искат да се потвърди приемането на един крайбрежен град за място на събора, където както византийците, така и папата лесно могат да дойдат. CECCONI, Eugenio. *Op. cit.*, no. LXI, pp. CLXVI–CLXVII.

⁷⁶ Според документи на Ватиканския архив Апостолическата камера отпуска сумата от 300 флорина на *Christoforo Garatono, secretario domini nostri transmisso in Greciam de commissione sanctitatis domini nostri*. PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 36, n. 69.

⁷⁷ CECCONI, Eugenio. *Op. cit.*, no. LI, pp. CXLII–CXLIII.

страната на двете власти, които представляват⁷⁸. И Гаратоне, и тримата базелски пратеници имат дълга серия от преговори и дебати с патриарха и императора⁷⁹. Разполагаме с многобройни свидетелства за дейността им в Константинопол от писмата и речите, от доклада на Йоан от Рагуза, от *Историята* на Силвестър Сиропулос. (Речите на първите срещи с императора през септември 1435 г.⁸⁰; документи и отговори в периода октомври – ноември 1435 г.⁸¹; писма на императора и патриарха до папата от ноември 1435 г.⁸²; и до Събора пак от ноември 1435 г.⁸³; доклада на Йоан от Рагуза до Събора, представен на 29 януари 1438 г.⁸⁴).

Византийците, изправени пред сериозните проблеми и противопоставяния между папа Евгений IV и привържениците на съборното движение, в създалата се ситуация търсят най-доброто решение за себе си. На срещата с императора и патриарха базелци си разпределят какво да говорят – Йоан от Рагуза посочва, че разделението на църквите може да се преодолее само на Вселенски събор; Менгер обяснява защо съглашението с папата не отговаря на изискванията, а Фрерон разяснява защо Базел е удобно и подходящо място за събора с гърците. Базелци предлагат следното: 1. съглашението, постигнато в Базел с византийските пратеници да се ратифицира от императора и патриарха; 2. да се фиксира нова дата за подписването на съглашението; 3. Базел да се приеме като място за общ събор с византийците; 4. византийската страна да започне да привежда в изпълнение нейната част от споразумението⁸⁵.

След като и папата се е съгласил с тезата на базелци съборът да се проведе на Запад, остава само да се избере точното място. И тези преговори се развиват по-добре за тезата на папския нунций, който определено е по-гъвкав и по-

⁷⁸ *Ibidem*, no. CLXXVIII, pp. CCCCLXXXVII–DXXII, esp. p. CCCCLXXXIX; PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 36; ПАШКИН, Николай. *Цум. съч.*, с. 97.

⁷⁹ HOFMANN, Georg. *Päpstliche Gesandtschaften für den Nahen Osten...*, p. 58; GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 63.

⁸⁰ SECCONI, Eugenio. *Op. cit.*, no. LV, pp. CV–CVIII.

⁸¹ *Ibidem*, no. LVI, p. CLIX; no. LVII, pp. CLX–CLXI; no. LVIII, p. CLXII; no. LIX, p. CLXIII; no. LXII, pp. CLXVIII–CLXX; no. LXIII, p. CLXXI; no. LXIV, pp. CLXXII–CLXXIII; no. LXV, pp. CLXXIV–CLXXV.

⁸² *Ibidem*, no. LXVI, pp. CLXXVI–CLXXVIII; no. LXVII, pp. CLXXIX–CLXXXI.

⁸³ *Ibidem*, no. LXVIII, pp. CLXXXII–CLXXXIII.

⁸⁴ *Ibidem*, no. CLXXVIII, pp. DXI–DXII.

⁸⁵ Но възниква проблем, защото византийците отказват да приемат една фраза още в преамбула на декрета, предлаган от привържениците на събора, защото те са приравнени с хуситите като еретици и искат този текст да се промени. Освен това ги притеснява и друго – посочено е в договореностите, че им се поемат разноските, но не е посочено гарантиране на тяхната сигурност при завръщането, ако не се сключи уния. И освен това не са съгласни за Базел като място на събора, искат да бъде някой от градовете, посочен в съглашението. LAURENT, Vitalien. *Les “Mémoires”...*, pp. 144–145, 148–149; GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 63, 64.

внимателен да не бъде засегната чувствителността на византийците. Гаратоне показва необходимостта да се избере удобно за византийците място – например някое адриатическо пристанище, което ще е по-лесно достижимо и по-удобно за представителите на Изтока, и това определено е в негова полза на фона на твърдостта и упоритостта на емисарите от Базел, които настояват мястото на събора да е само град Базел⁸⁶. Освен това Гаратоне уверява, че папа Евгений IV ще поеме всички разноски на източната делегация – както за пътя, така и по време на престоя ѝ на събора, което базелските отци не могат да сторят. Като цяло можем да обобщим, че предложенията на Гаратоне определено изглеждат по-солидни, така че патриархът, на 11 ноември 1435 г. и после императорът на 22 ноември 1435 г.⁸⁷ пишат на папата, че приемат неговата гледна точка⁸⁸. Така успехът отново е на страната на папския пратеник Кристофоро Гаратоне. Изпълнил мисията си, Гаратоне се връща през Венеция във Флоренция, в Папската курия в края на октомври 1435 г., докато в Константинопол остават двамата пратеници на Базелския събор Йоан Рагузки и Симоне Фрерон, които полагат максимални усилия да разрушат постигнатото от Гаратоне и съответно тяхното присъствие там представлява сериозно препятствие в успешното сключване на договореностите⁸⁹.

Междувременно се влошават отношенията между папата и Събора. Евгений IV, вместо да отговори по пратениците на Събора на исканията на базелци, изпраща свои пратеници в Базел през лятото на 1435 г., това са Амброджо Траверсари и Антонио да Сан Вито⁹⁰. Траверсари в реч пред отците защитава върховенството на папата над Събора и също така води разговори с кардинал Джулиано Чезарини в опит да намали враждебността му към папата⁹¹. На 20 януари 1436 г. привържениците на съборното движение изпращат ултиматум до папата, а Евгений IV в отговор изпраща нови пратеници в опит за постигане на компромис както за мястото на събора с византийците, така и за останалите неща. Привържениците на съборното движение обаче настояват

⁸⁶ PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 37; GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 64.

⁸⁷ GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 66.

⁸⁸ SECCONI, Eugenio. *Op. cit.*, no. LX, pp. CLXIV–CLXV; no. LXI, pp. CLXVI–CLXVII; PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 37. Императорът издава хрисовул, датиран 26 ноември 1435 г., изразявайки желанието на византийците за съглашение. Пишат до Базел (DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten*, no. 3449, no. 3450) с изискване за избор на град за събора, който да е крайбрежен, и с настояване да присъства папата. Същите желания императорът и патриархът изразяват в писмата до Евгений IV (DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten*, no. 3448) от 11 и 22 ноември и му благодарят, че е приел решението на Базелския събор. С такива документи Х. Менгер заминава от Константинопол на 1 или 2 декември и пристига във Венеция на 2 януари 1436 г. GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 66.

⁸⁹ PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 37.

⁹⁰ GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 66.

⁹¹ *Ibidem*, p. 67.

мястото за общ събор да бъде Базел. Окончателният разрив между папата и Събора настъпва на 11 май 1436 г., когато папските пратеници изслушват една тирада срещу папа Евгений IV. Този груб отговор всъщност укрепва позициите на папата, защото някои кардинали и други прелати постепенно се връщат на негова страна⁹². През 1437 г. Съборът в Базел вече е дълбоко разделен, от една страна, по въпроса за авторитета на папата, и от друга – за мястото на среща с византийската делегация за сключването на уния. Папа Евгений IV предлага градът да е в Италия, предложение, което се приема от малцинството на Събора, т.нар. *Sanior pars*, и приема идеята да се намери град за събора, удобен за византийците и за папата, като Флоренция, Удине и др., докато мнозинството на Събора остава на крайни позиции и иска да бъде Базел, Авиньон или друг град, далеч от влиянието на папата. Накрая се стига до разрива на Събора, когато в един и същи ден, на 7 май 1437 г., са издадени два декрета от двете партии на Събора⁹³.

По това време във Флоренция Гаратоне се отдава на задълженията си на папски секретар от ноември 1435 г. до март 1436 г., когато в края на април, след кратко пътуване до Тревизо по семейни дела, се връща в Курията, която междуременно се е преместила в Болоня. В този период активни в папската канцелария са други папски секретари като Поджо Брачолини, Флавио Бондо, Ченчо де Рустичи, Антонио Лоски, Лапо да Кастилионкио, Леон Багиста Алберти. Без съмнение, изтъкнати хуманисти, които оставят следа в културното формиране на Гаратоне, на които пък той може да предложи своите знания по гръцки и богатата си библиотека с класически автори. В периода от 30 април до 22 юли 1436 г. името му се среща често в латеранските регистри⁹⁴.

В края на юли **1436 г. папа Евгений IV решава да изпрати Гаратоне на неговата четвърта дипломатическа мисия в Константинопол**⁹⁵, която се осъществява едва в началото на ноември месец, когато пристига във Византия. Този път става въпрос да повтори предложенията от страна на папата, като в същото време дава ясно да се разбере, че противоречията с привържениците на съборното движение са станали непоправими и непреодолими. Гаратоне отново убеждава византийците, че папата предлага един адриатически град за събора,

⁹² *Ibidem*, p. 68.

⁹³ SECCONI, Eugenio. *Op. cit.*, no. CXX, pp. CCCXVII–CCCXIX; no. CXXI, pp. CCCXX–CCCXXIII; HALFF, Maarten. The Pope's Agents in Constantinople: Eugenius IV's Legation on the Eve of the Concil of Ferrara-Florence (1438–1439). *Mediterranea. International Journal on the Transfer of Knowledge*, 2020, no. 5, p. 93. ISSN 2445-2378.

⁹⁴ PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 38.

⁹⁵ Според ватиканските архиви му отпускат средства за тази мисия в размер на 300 флорина. ...camerarius solvit ... Christoforo Garatono florenos ... 300 pro expensis per eum fiendis pro eundo ad Grecie partes. PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 38, n. 83

който да е лесно достижим и удобен за тях, подчертавайки, че вече разбирателство между папата и Базелския събор е невъзможно. Това предизвиква последен опит за посредничество от страна на императора, което той поверява на византийските пратеници Йоан Дисипат и Мануил Тарханиотис Вулотес⁹⁶. Те се качват на кораба за Италия заедно с Гаратоне в края на годината. Гаратоне и Вулотес стигат Курията в Болоня в края на януари 1437 г., а другият пратеник – Йоан Дисипат, отива директно в Базел⁹⁷. Целта е да се кажа от името на императора, че византийците не могат да отидат на събор на място като Базел, Авиньон, или Савоя, предлагани от базелци, и да потвърдят присъединяването си окончателно към предложенията от страна на папата⁹⁸. Византийският пратеник Вулотес излага пред папата желанието на византийците и след това в средата на февруари 1437 г. заминава, за да се присъедини към Йоан Дисипат в Базел, заедно с доминиканеца Симоне от Кандия, който знае гръцки⁹⁹.

Като знак на благодарност и висока оценка от страна на папата за неговия активен и успешен дипломат, Кристофоро Гаратоне получава повишение – на

⁹⁶ Императорът, който е издал заповед всички, които ще ходят на събора, да се събират в Константинопол през март – април 1437 г., решава да изпрати двама пратеници – единия до папата и втория до Събора, упълномощени, ако видят, че отците на Събора не са готови за споразумението, да сключат споразумение с папата, ако той е готов да го направи. Междувременно на 12 ноември 1436 г. в Константинопол пристига Гаратоне, който хвърля съмнение върху добросъвестността на събора и предлага да финансира византийска мисия до папата, което слага край на колебанията на базелския пратеник Йоан от Рагуза и го принуждава да осигури по 500 флорина на всеки от византийските пратеници – това са Йоан Дисипат и Мануил Тарханиотис Вулотес, пълномощията им са от 20 ноември 1436 г. На 24 януари 1437 г. Йоан от Рагуза получава известия за споровете и противопоставянето на Събора и за решението на мнозинството за Авиньон като място за събор с византийците. Междувременно базелският пратеник в Константинопол се опитва да убеди византийците за Базел като място на събора, но среща твърда съпротива поради фразата за крайбрежен град, залегнала в споразумението. GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 75.

⁹⁷ DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten*, no. 3465 – 20 ноември 1436 г. простагма за Йоан Дисипат и Мануил Тарханиотис Вулотес като пратеници на Събора в Базел. Те получават напътствия, ако в Базел не им кажат за място на събора и финансиране, което да е поето от Западната църква, да отидат при папата. И ако папата поеме разносните за византийската делегация, имат пълната власт да подпишат споразумението. Дисипат трябва да остане при папата, а Вулотес, заедно с папски пратеник, да се върне в Константинопол вж. SECCONI, Eugenio. *Op. cit.*, no. XCIV, pp. CCLIX; DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten*, 3466 – 20 ноември 1436 за пратеничеството на Йоан Дисипат и Мануил Тарханиотис Вулотес – за корабите, писмо на императора до Базел от 11 февруари 1437 г.; DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten*, no. 3467 – 20 ноември 1436 г. пратеничество на Йоан Дисипат и Мануил Тарханиотис Вулотес до Курията в Болоня, като Йоан Дисипат тръгва с Кристофоро Гаратоне края на юли 1437 г. от Болоня към Константинопол. PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 39; ПАШКИН, Николай. *Цум. съч.*, с. 104.

⁹⁸ Писмата на императора и на патриарха до двамата пратеници вж. у SECCONI, Eugenio. *Op. cit.*, no. XCIV, pp. CCLIX; no. XCV, pp. CCLX; PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 39, n. 86.

⁹⁹ SECCONI, Eugenio. *Op. cit.*, no. CXXXV, pp. CCCLXII–CCCLXIII; PESCE, L. Cristoforo Garatone trevigiano, p. 39, n. 87.

27 февруари 1437 г.¹⁰⁰ е обявен за епископ на Корон, място, което е вакантно отскоро, въпреки че за момента Гаратоне продължава своята работа като папски секретар.

След кратко отсъствие (Гаратоне е засвидетелстван във Венеция в средата на април 1437 г.), в средата на май 1437 г. вече го откриваме отново деен в Курията в Болоня, където се среща с императорските пратеници, връщащи се от Базел¹⁰¹.

Междувременно разривът на Събора достига своята кулминация, както споменахме, на 7 май 1437 г. отците в Базел приемат едновременно два декрета – на поддръжниците на съглашение с папата, които са малцинство, и крайните, а те са мнозинство и остават на твърди позиции¹⁰². Лидерите на малцинството определят трима делегати – Антонио, епископ на Порто, Пиер от Версай, епископ на Динье, и Николай от Куза, да представят декрета пред папата, който го приема, защото те предлагат Флоренция като място за събор, т.е. приемат неговата теза, и ги изпраща заедно със свои пратеници в Константинопол, за да се сключи окончателното споразумение с византийците¹⁰³. Както споменахме, византийските пратеници избират да вземат страната на партията на папата, по-малка, но определена като по-здрава (“*pars sanior*”) и работеща в ползата на свикването на Вселенски събор в Италия в град, определен от папата, който ще получи тяхното одобрение. Най-вероятно Гаратоне присъства на консистория с византийските пратеници на 24 май 1437 г., на който византийците изразяват окончателно желанието си да дойдат в Италия, да участват във Вселенски събор, който да се състои в определен от папата град и одобрен от тях¹⁰⁴.

Така се стига до неговото последно, **пето пратеничество**, най-изтъкнатата папска мисия в Константинопол, в която участва Гаратоне, в качеството му на папски нунций. В това папско пратеничество освен него са включени още епископите на Динье (Digne), Пиер от Версай, на Порто, Антонио Мартинес, и Николай от Куза, и тримата като представител на “*pars sanior*” от Базел, и представляващи Събора, към тях няколко дни по-късно се присъединява и Марко Кондулмер, племенник на Евгений IV, обявен за легат *a latere*. Но без съмнение, въз основа на опита от предишните мисии, главната отговорност в преговорите при сключването на договора е на Кристофоро Гаратоне¹⁰⁵. Тази мисия е придружена и от военни сили (300 критски

¹⁰⁰ PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 39, 89 no. 8.

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 40.

¹⁰² HOFMANN, Georg. *Päpstliche Gesandtschaften für den Nahen Osten...*, p. 57, 59.

¹⁰³ HALFF, Maarten. *Op. cit.*, p. 94.

¹⁰⁴ PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 40.

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 41. На 6 юли 1437 г. папата определя пратениците – Пиер, епископ на Динье (Diocesis Diniensis, Франция), Антонио, епископ на Порто, от *Sanior pars* на Събора в Базел,

арбалетчици за защита на Константинопол, докато императорът отсъства), както е според постигантите до момента уговорки¹⁰⁶.

От 3 септември 1437 г., датата на пристигането на Гаратоне в Константинопол, до 27 ноември, датата на отплаването на византийската делегация за събора, става въпрос не само за изчистване на последните детайли, но и да се опонира с енергия и аргументи на антипапски настроеното пратеничество от Базел, което пристига в Константинопол на 3 октомври 1437 г. и в последния момент предлага настоятелно на византийците, обещавайки широки гаранции, да се свика събор в Авиньон¹⁰⁷. В края на октомври 1437 г. вече няма съмнение в избора на византийците и корабите на отците от Базел отплават, без да са постигнали желаното¹⁰⁸. Византийците предпочитат папата по редица причини – на събора ще присъстват лично патриархът и императорът, трябва съответно да присъства лично и папата¹⁰⁹; освен това византийците не са сигурни в условията, предлагани от отците на Базел; Ферара/Флоренция е по-добър вариант като място, докато Базел, Авиньон, Савоя, каквито са предложенията на базелци, са по-далеч за византийците; освен това византийците са запознати с традиционния престиж на папата, а и ролята на императора е твърде важна – естествено, той предпочита да преговаря с

Кр. Гаратоне и архиепископа на Tarentaise (Moutiers-en-Tarentaise – в Савоя), Марко Кондулмер, със задача да дойдат в Константинопол и да доведат византийската делегация. Същия ден издава *salvaconductum* (пропуск за свободно преминаване) за византийците. На 7 юли 1437 г. bankerите Микеле Дзоно и Балтазаре Лупари са определени да събират парите, финансиращи начинанието. На 15 юли 1437 г. папата пише до императора и препоръчва споменатите пратеници, както и Йоан от Рагуза. На 17 юли 1437 г. Йоан Дисипат и Мануил Вулотес декларират, че приемат *Sanior pars* на събора като истинския събор и гарантират, че императорът, патриархът и всички останали ще дойдат с тази експедиция на Запад за събор. GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 79.

¹⁰⁶ HALFF, Maarten. *Op. cit.*, p. 94.

¹⁰⁷ На 3 октомври 1437 г. в Константинопол пристига и флотата на мнозинството от Събора в Базел. На 4 октомври новодошлите представители на Събора са приети от императора, като предлагат за място на събора Базел, Авиньон или Савоя и отхвърлят претенциите на *Sanior pars* като представители на събора. На 8 октомври 1437 г. императорът отново ги приема и ги съветва да се постигне мир между Събора и папата. Императорът освен това изяснява, че има три изисквания – време и място за събора, и присъствието на папата – никое от тях отците от Базел не са спазили. Те закъсняват, предлагат друг град, не от тези, които фигурират в съглашението, и са разделени от папата. Императорът заявява, че е готов да отплава и с двете флоти, ако те успеят да постигнат съгласие. GILL, Joseph. *The Council of Florence*, p. 81.

¹⁰⁸ HALFF, Maarten. *Op. cit.*, p. 96.

¹⁰⁹ GEANAKOPOLOS, Deno G. *Constantinople and West...*, p. 233

представител на еднолична власт¹¹⁰. Този триумф на папата е извоюван от неговия верен дипломат Кристофоро Гаратоне.

Запазени са две писма на Кристофоро Гаратоне – едното е до папа Евгений IV, а другото – до кардинал Франческо Кондулмер, в които той въодушевено изразява радостта си, че след дълга четиригодишна борба и тежки преговори, е постигнал желаното от папата¹¹¹.

В писмото си до Евгений IV от 20 октомври 1437 г. Кристофоро Гаратоне информира папата за избора на византийците да отидат за събора в Италия, изразява радостта си от постигнатия успех, като също така акцентира на поведението на базелци, които са непоклатими в исканията си. Той подчертава и желанието на византийците да примирят двата лагера, но без успех. *„Защото, когато самите нови пратеници казаха толкова много в полза на славата на Събора, нямаше никой от ордена на гърците, който да не беше обхванат от голямо подозрение: защото те видяха, че самите пратеници и ние не сме на едно мнение, а по-скоро на различно. Затова всички те публично твърдяха: Ако тези са разделени, как ще се обединим с тях? Ето защо тези гръцки господари бяха най-готови да организират [обединят] с нас пратениците на Събора и те се трудиха за това с голяма сила [...] По този начин ние научихме строгостта и благоразумието на пратениците и скромността и вярата на гърците, събрани около теб, самите наши врагове се връщат с празни галери.“*¹¹²

Второто писмо на Гаратоне е от същия ден, 20 октомври 1437 г., и е адресирано до *Почитаемия Отец и господар*, без да споменава име. Дж. Меркати го идентифицира като кардинал, а именно „папският секретар“ кардинал Франческо Кондулмер, племенник на Евгений IV, пред когото, съвсем естествено, Гаратоне обсипва с щедри похвали добродетелите на чичо му и завършва, споменавайки големи суми пари. Той му пише, както и на папата, веднага щом пристигат базелските галери, и му дава отчет за плащанията, извършени от двамата банкери Микеле Дзоно и Балтазаре Лупари, и му препоръчва да потвърди обещаното от тях, като споменава, че са хора, много

¹¹⁰ За предложенията за град, в който ще се проведе съборът, вж. CECCONI, Eugenio. *Op. cit.*, no. CLXXXVIII, pp. DLXXVII–DLXXX, а за предложенията на базелския пратеник Йоан Рагузки – p. DXVII; GEANAKOPOLOS, Deno G. *Constantinople and West...*, p. 234.

¹¹¹ MERCATI, Giovanni. *Scritti d'Isidoro il cardinale Ruteno...*, pp. 118–122. Меркати публикува две писма на Гаратоне и едно писмо на пратениците на Базелския събор, на с. 118–119 е публикувано писмото на Гаратоне до папата, на с. 120 – писмото на привържениците на съборното движение, а на с. 120 – 122 – второто писмо на Гаратоне до Франческо Кондулмер; PESCE, Luigi. *Op. cit.*, p. 42, n. 102.

¹¹² MERCATI, Giovanni. *Scritti d'Isidoro il cardinale Ruteno...*, pp. 118–119.

предани на Негово Светейшество и ревностни за честта и славата на получателя¹¹³.

Третото писмо е от Пиер, епископ на Динье, Антонио, епископ на Порто, и Николай Кузански, представители на отците на Базелския събор, които обявяват на Евгений IV, че императорът е приел съглашенията, сключени с папата в Болоня и както Йоан VIII Палеолог, така и Константинополският патриарх Йосиф II с голяма част от членовете на Синода ще участват в събора в Италия¹¹⁴.

Византийската делегация отплава от Константинопол на 27 ноември 1437 г. Флотата пристига във Венеция на 8 февруари 1438 г. и Гаратоне прекарва следващите две години по време на сесиите на събора във Ферара и във Флоренция, изпълнявайки до свършенство работата на преводач, помагайки и грижейки се за логистични и административни проблеми на византийската делегация, докато заради неговото класическо образование очевидно е невъзможно да взема думата по доктринални въпроси. Гаратоне присъства на подписването на декрета на унията и на церемонията по закриването на работата на събора в катедралата на Флоренция (6 юли 1439 г.). След това е натоварен с ангажимента да придружи византийските духовници по пътя им към родината и да резидира в Константинопол като нунций “pro augmento et stabilimento catholice fidei”. Заминава от Венеция на 19 октомври и пристига в Константинопол в края на януари 1440 г. Едно дълго пътуване, по време на което спира в Модон, в своето епископско седалище в Корон и на остров Евбея, за да обяви декрета на унията.

От запазените византийски и западни извори става кристално ясно, че Кристофоро Гаратоне е този, който води тежките дипломатически преговори в Константинопол през 1437 г. Освен това той вече неколкократно е пратеник на папа Евгений IV в Константинопол и участва в преговорите с византийците¹¹⁵. Така преговорите от 1437 г. се явяват не само продължение на дипломатическата активност на Гаратоне от предходните му мисии, но и кулминация на папската дипломация. По време на тези по-ранни мисии, Гаратоне не е висш духовник¹¹⁶.

¹¹³ *Ibidem*, pp. 120–122.

¹¹⁴ *Ibidem*, p. 120.

¹¹⁵ HALFF, Maarten. *Op. cit.*, p. 99.

¹¹⁶ *Ibidem*, p. 106. Макар че неговият ранг и правомощия в мисията през 1433 г. не са недвусмислено документирани, знаем, че през 1434 г. Гаратоне вече е изпратен с правомощията на апостолически нунций. В писмото за инструктажа до Гаратоне, Евгений IV се обръща към него като към майстор на изкуствата и като към свой (на Евгений) секретар. SECCONI, Eugenio. *Op. cit.*, no. XXVII, pp. LXVI–LXVII; HOFMANN, Georgius (ed.). *Epistolae pontificiae ad Concilium Florentinum spectantes. Pars II – Epistolae pontificiae de rebus in Concilio Florentino annis 1438–1439 gestis*. In: *Concilium Florentinum. Documenta et Scriptores, Series A*. Rome: Pontificum Institutum Orientalium Studiorum, 1944, no. 36, pp. 29–

Но малко преди мисията от 1437 г., през февруари с.г., папата го издига за епископ на Корон, вероятно с конкретната цел да издигне ранга на Гаратоне в последващо ключово посещение в Константинопол¹¹⁷.

Самите византийци възприемат Гаратоне като архитект на споразумението, което е постигнато. Силвестър Сиропулос говори за него като за личност, изпълнила всичко, което е обещано преди това, и подчертава, че вече е изпращан в Константинопол няколко пъти. Освен това Сиропулос разказва един любопитен епизод на борда на папската галера на път за Венеция, в която висш византийски духовник се обръща към Гаратоне и му прави комплимент, че е успял да убеди императора и патриарха и водачите на Византийската църква, и също така предполага, че го очакват много награди за усилията му¹¹⁸.

Както в гръцките, така и в латинските източници Гаратоне засенчва другите членове на легацията, включително самия папски легат Марко Кондулмер. Централната роля на Гаратоне в дипломатията с Византия е очевидна не само по време на дебатите в Константинопол. По време на морското пътуване до Венеция и при пристигането си там Гаратоне се явява в изворите като главно действащо лице на папата и основен събеседник за византийската делегация. По време на процесията при спирката във венецианския Модон (Метоне) Гаратоне заема почетно място при придружаването на Константинополския патриарх¹¹⁹. Гаратоне разполага и с големи суми пари по време на мисията¹²⁰ в отговор на финансовите искания на византийците и на техните нужди при настаняване. Освен това превежда по време на срещи с дожа на Венеция и с папа Евгений IV¹²¹.

Всичко това е необичайна комбинация от функции за един пратеник: да се грижи за високопоставените гости, да управлява финансите, да улеснява комуникациите и лично да е ангажиран в дипломатията на високо равнище. Това несъмнено говори за управленските му способности и дипломатическите

30; HOFMANN, Georg. *Päpstliche Gesandtschaften für den Nahen Osten...*, p. 60. Знаем, че в началото на февруари 1437 г. Гаратоне все още е каноник на Падуа, а на 27 февруари 1437 г. папата го прави епископ на Корон. FEDALTO, G. (ed.). *Acta Eugenii Papae IV (1431–1447)*. Roma (Pontificia Commissio codici iuris canonici orientalis recognoscendo, Fontes series III, vol. XV), 1990, no. 490, p. 259.

¹¹⁷ HALFF, Maarten. *Op. cit.*, p. 106.

¹¹⁸ LAURENT, Vitalien. *Les “Mémoires”...*, p. 199; HALFF, Maarten. *Op. cit.*, p. 100.

¹¹⁹ HALFF, Maarten. *Op. cit.*, p. 105, n. 63; LAURENT, Vitalien. *Les “Mémoires”...*, p. 205.

¹²⁰ HALFF, Maarten. *Op. cit.*, p. 105, n. 64. Има запазени документи за Гаратоне в Camera Apostolica относно финансирането на мисията от 1437 г., публикувани от IORGA, Nicolae. *Notes et extraits... Seconde série*, pp. 6–8.

¹²¹ HALFF, Maarten. *Op. cit.*, p. 105, n. 65; LAURENT, Vitalien. *Les “Mémoires”...*, p. 205, 207, 223, 231; KOLDITZ, Sebastian. *Johannes VIII. Palaiologos...*, p. 341, 345, 347, 348, 352.

му умения, както и за огромното доверие, което Евгений IV има в него, за да бъдат византийците доволни и насочени по пътя на унията¹²².

Дипломатическата дейност на Кристофоро Гаратоне в полза на Папството продължава и след Фераро-Флорентинския събор, като изпълнява отново папски мисии заедно с кардинал Джулиано Чезарини в Унгария и на Балканите с цел организиране на кръстоносен поход срещу османците. Дори и след разгрома на кръстоносната войска при Варна през 1444 г., Гаратоне продължава дипломатическата си активност. Последното му участие е заедно с Ян Хуниади през 1448 г. в битката при Косово поле, където Кристофоро Гаратоне умира.

Този преглед на контактите между Папството и Византия в навечерието на Събора във Ферара/Флоренция (1438 – 1439) представя най-важните моменти в тази дипломатическа активност на двете страни, без да претендира за изчерпателност.

В заключение може само още веднъж да се посочи изключително важната роля на папския пратеник Кристофоро Гаратоне, който в периода 1433 – 1437 г. играе ключово значение за организирането на събора за сключване на уния между Западната и Източната църква. Несъмнен е приносът му в склоняването на византийците да заемат не страната на Базелския събор, а страната на папата при преговорите и съответно да изберат предложения от Евгений IV град за провеждането на събора. Самите византийци възприемат Гаратоне като основен двигател за осъществяване на споразумението, постигнато между Византия и Папството. Неслучайно византийският историк на Фераро-Флорентинския събор – Силвестър Сиропулос, определя Гаратоне като личност, изпълнила всички дадени обещания.

* * *

ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ | REFERENCES

МЛАДЕНОВ, Момчил. Константинополската патриаршия, Римската църква и съборът в Базел (1431–1449): Въпросът за Унията. *Epochi*, 2011 (2012), XIX, № 1, с. 73–93. Print ISSN 1310-2141.

ПАШКИН, Николай. *Византия в европейской политике первой половины XV в. (1402–1438)*. Екатеринбург: Издательство Уральского университета, 2007. ISBN 5-7996-0265- X.

ПОПОВА, И. *Византийската дипломация и Западът (1391–1425)*. Велико Търново: Фабер, 2005. ISBN 954-775-470-X.

---

¹²² HALFF, Maarten. *Op. cit.*, p. 106.

ПОПОВА, Ивайла. Византийските пратеници на Констанския събор (1414–1418) – по пътя към уния между Изтока и Запада. *Историческо бъдеще*, 1999, № 1–2, с. 64–70. ISSN 1311-0144.

ПОПОВА, Ивайла. Мисията на Григорий Цамблак на събора в гр. Констанц (1414 – 1418) – за или срещу уния между Западната и Източната Църква. *Българска историческа библиотека*, 2000, 1, с. 39 – 44.

СФРАНЦЕС, Георги. *Дневникът на един византийски сановник*. София: ГАЛ-ИКО, 1996. ISBN 9548010550.

CECCONI, Eugenio. *Studi storici sul Concilio di Firenze. Parte prima: Antecedenti del Concilio*. Florence: Tipografia all'insegna di S. Antonino, 1869.

DELACROIX-BESNIER, Claudine. *Les dominicains et la chrétienté grecque aux XIVe et XVe siècles*. Rome, 1997. ISBN 2-7283-0391-6.

Diplomatarium Veneto-Levantinum. G. M. THOMAS; R. PREDELLI (eds.). Vol. 2. Venetiis, 1899.

DÖLGER, Franz (ed.). *Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565–1451. Vol. 5 – Regesten von 1341–1453*. München, 1965.

FEDALTO, G. (ed.). *Acta Eugenii Papae IV (1431–1447)*. Roma (Pontificia Commissio codici iuris canonici orientalis recognoscendo, Fontes series III, vol. XV), 1990.

FINKE, Heinrich. *Acta Concilii Constanciensis [ACC]. I: Akten zur Vorgeschichte des Konstanzer Konzil (1410–1414)*. München, 1896; II: *Konzilstagebücher, Sermones, Reform- und Verfassungakten*. Münster, 1923; III: *Die drei Päpste und das Konzil, Schriften zur Papstwahl*. Münster, 1926.

GEANAKOPOLOS, Deno G. Byzantium and the Crusades 1354–1453. In: SETTON, K. M. (ed.). *A History of the Crusades. Vol. 3. The Fourteenth and Fifteenth Centuries*. Madison, Wisconsin, 1975, pp. 69–103.

GEANAKOPOLOS, Deno G. *Constantinople and West. Essays on the Late Byzantine (Palaeologan) and Italian Renaissance and Byzantine and Roman Churches*. Madison, 1989.

GILL, Joseph. *Personalities of the Council of Florence and other Essays*. New York: Barnes & Noble, 1964.

GILL, Joseph. *The Council of Florence*. Cambridge: Cambridge University Press, 1959.

HAJDÚ, Kerstin. Eine Rede an die Basler Konzilsväter und ihr unbekannter Autor: Demetrios von Konstantinopel. *Byzantinische Zeitschrift*, 2000, 93, pp. 125–132. ISSN 0007-7704.

HALFF, Maarten. The Pope's Agents in Constantinople: Eugenius IV's Legation on the Eve of the Council of Ferrara-Florence (1438–1439). *Mediterranea. International Journal on the Transfer of Knowledge*, 2020, no. 5, pp. 91–151. ISSN 2445-2378.

HOFMANN, Georg. Päpstliche Gesandtschaften für den Nahen Osten, 1418–1453. *Studia Missionalia*, 1949, no. 5, pp. 45–71.

HOFMANN, Georgius (ed.). Epistolae pontificiae ad Concilium Florentinum spectantes. Pars II – Epistolae pontificiae de rebus in Concilio Florentino annis 1438–1439 gestis. In: *Concilium Florentinum. Documenta et Scriptores, Series A*. Rome: Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, 1944.

HOFMANN, Georgius (ed.). Epistolae pontificiae ad Concilium Florentinum spectantes. Pars III – Epistolae pontificiae de ultimis actis Concilii Florentini annis 1440–1445 et de rebus post concilium gestis annis 1446–1453. In: *Concilium Florentinum. Documenta et Scriptores, Series A*. Rome: Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, 1946.

IORGA, Nicolae. *Notes et extraits pour servir a l'histoire des croisades au XVe siècle. Premier série*. Paris: Ernest Laroux, 1899.

IORGA, Nicolae. *Notes et extraits pour servir a l'histoire des croisades au XVe siècle. Seconde série*. Paris: Ernest Laroux, 1899.

IORGA, Nicolae. *Notes et extraits pour servir a l'histoire des croisades au XVe siècle. Troisième série*. Paris: Ernest Laroux, 1902.

KOLDITZ, Sebastian. Byzanz und das Konstanzer Konzil (1414–1418). Beobachtung zur griechischen Präsenz und zur vorkonziliaren Korrespondenz Sigismunds und Manuels II. *Jahrbuch des österreichischen Byzantinistik*, Bd. 67, 2017, pp. 43–64. ISSN 0378-8660.

KOLDITZ, Sebastian. Gesandte, Gelehrte und Besucher: Byzantiner in Italien im späteren 14. Und im 15. Jahrhundert. In: *Menschen, Bilder, Sprache, Dinge. Wege der Kommunikation zwischen Byzanz und dem Westen*, 2018, Tl. 2, pp. 323–336. <https://doi.org/10.11588/propylaeum.517>.

KOLDITZ, Sebastian. *Johannes VIII. Palaiologos und das Konzil von Ferrara – Florenz (1438/39)*. Vols. 1–2 (Monographien zur Geschichte des Mittelalters, 60). Stuttgart: Anton Hiersemann Verlag, 2013. ISBN 978-3-7772-1319-4.

LAMPROS, Spyridon. *Palaiologeia kai Peloponnesiaka*. Athens, 1926, III, pp. 129–131.

LAURENT, Marie-Hyacinthe. L'activité d'André Chrysobergès, O.P., sous le pontificat de Martin V (1418–1431). Etude et documents. *Échos d'Orient*, 1935, 34, pp. 413–438.

LAURENT, Vitalien. *Les "Mémoires" du Grand Ecclésiarque de l'Église de Constantinople Sylvestre Syropoulos sur le concile de Florence (1438–1439)*. Paris: Centre National de la Recherche Scientifique (Publications de l'Institut français d'études byzantines, 3), 1971.

LAURENT, Vitalien. Les préliminaires du concile de Florence: les neuf articles du pape Martin V et la réponse inédite du patriarche de Constantinople Joseph II (octobre 1422). *Revue des Études Byzantines*, 1962, 20, pp. 5–60.

LOENERTZ, Raymond-Joseph. Les dominicains byzantins Théodore et André Chrysobergès et les négociations pour l'union des églises grecque et latine de 1415 a 1430. In: *Byzantina et franco-graeca, Storia e letteratura, Raccolta di studi e testi*. Vol. 145. Roma, 1978, pp. 77–130.

MANSI, J. D. *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collection*. 53 vols. Paris, 1901–1927 (v. 27, 28, 29).

MATSCHKE, Klaus-Peter. Von der Diplomatie des Überflusses zur Diplomatie des Mangels. Byzantinische Diplomaten auf der Suche nach westlicher Hilfe gegen die Türken am Vorabend des Falls von Konstantinopel. In: SCHINGES, R. Ch.; WRIEDT, Kl. (eds.). *Gesandtschafts- und Botenwesen im spätmittelalterlichen Europa*, pp. 87–134. Stuttgart: Jan Thorbecke Verlag, 2003. ISBN 3-7995-6860-3.

MERCATI, Giovanni. *Notizie di Procoro e Demetrio Cidone, Manuele Caleca e Teodoro Meliteniota ed altri appunti per la storia della teologia e della letteratura bizantina del secolo XIV*. Citta del Vaticano, 1931 (Studi e testi, 56).

MERCATI, Giovanni. *Scritti d'Isidoro il cardinale Ruteno e codice a lui appartenuti che si conservano nella Biblioteca Apostolica Vaticana*. Biblioteca Apostolica Vaticana, Roma, 1926 (Studi e testi, 46).

MERGIALI-SAHAS, Sophia. A Byzantine Ambassador to the West and His Office during the Fourteenth and Fifteenth Centuries: A Profile. *Byzantinische Zeitschrift*, 2001, no. 94, pp. 588–604. ISSN 0007-7704.

MLADENOV, Momchil. Konstantinopolskata patriarshiya, Rimskata tsarkva i saborat v Bazel (1431–1449): Vaprosat za Uniyata. *Epohi*, 2011 (2012), XIX, № 1, s. 73–93. Print ISSN 1310-2141.

MORO, Giacomo. „Garatone, Cristoforo“. In: *Dizionario Biografico degli Italiani*, vol. 52, Rome, 1999, pp. 234–238.

NICOL, Donald M. *Byzantium and Venice. A Study in Diplomatic and Cultural Relations*, Cambridge: Cambridge University Press, 1988.

PASHKIN, Nikolay. *Vizantiya v evropeyskoy politike pervoy poloviny XV v. (1402–1438)*. Ekaterinburg: Izdatelystvo Uralyskogo universiteta, 2007. [in Russian]. ISBN 5-7996-0265-X.

PESCE, Luigi. Cristoforo Garatone trevigiano, nunzio di Eugenio IV. *Rivista di storia della Chiesa in Italia*, 1974, 28, pp. 23–93.

POPOVA, Ivayla. Misiyata na Grigoriy Tsamblak na sabora v gr. Konstants (1414–1418) – za ili sreshtu uniya mezhdru Zapadnata i Iztochnata Tsarkva. *Balgarska istoricheska biblioteka*, 2000, 1, s. 39–44.

POPOVA, Ivayla. *Vizantiyskata diplomatsiya i Zapadat (1391–1425)*. Veliko Tarnovo: Faber, 2005. [in Bulgarian]. ISBN 954-775-470-X.

POPOVA, Ivayla. *Vizantiyskite pratenitsi na Konstanskiya sabor (1414–1418) – po patya kam uniya mezhdru Iztoka i Zapada. Istorichesko badeshte*, 1999, № 1–2, s. 64–70. ISSN 1311-0144.

SETTON, Kenet M. *The Papacy and the Levant (1204–1571)*. Vol. 2. *The Fifteenth Century*. Philadelphia: The American Philosophical Society, 1978.

SFRANTSES, Georgi. *Dnevnikat na edin vizantiyski sanovnik*. Sofia: GAL-IKO, 1996. ISBN 9548010550.

SMITH, L. *Epistolario di Pier Paolo Vergerio*. Rome: Tipografia del Senato, 1934.

THIRIET, F. (ed.). *Régestes des délibérations du Sénat de Venise concernant la Roumanie*. Vol. 1. Paris: Mouton & CO, 1958; vol. 2. Paris: Mouton & CO, 1959; vol. 3. Paris: Mouton & CO, 1961.

TRAPP, E. et al. (eds.). *Prosopographisches Lexikon der Palaiologenzeit*. Vols. 1–12. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1976–1996 (CD-ROM Version, Wien, 2001. <https://doi.org/10.1553/0x000487df>).

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”
FACULTY OF HISTORY
VOLUME 107, 2024

THE DIPLOMATIC ACTIVITY BETWEEN
THE PAPACY AND BYZANTIUM ON THE EVE
OF THE FERRARO-FLORENTINE COUNCIL AND
THE KEY ROLE IN IT OF THE CLERIC HUMANIST
CRISTOFORO GARATONE

PROF. IVAYLA POPOVA, PHD

🏛️ Faculty of History, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Bulgaria.

📍 15 “Tsar Osvoboditel” Blvd. Sofia 1504, Bulgaria.

🆔 <https://orcid.org/0000-0002-8972-0455>

✉️ ilpopova@uni-sofia.bg

🔗 <https://doi.org/10.60053/GSU.IF.1.107.10-43>

📅 Received 2024-06-03; reviewed 2024-06-10; accepted 2024-06-26; published online 2024-11-14

📄 The author(s), 2024. Published by St. Kliment Ohridski University Press on behalf of the Faculty of History of Sofia University “St. Kliment Ohridski”. This publication is released to the public under the terms of the [Creative Commons Attribution License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) (CC BY 4.0, <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted reuse, redistribution, and reproduction, provided the original article is properly cited.

Abstract. The article traces the diplomatic contacts between the Papacy and Byzantium in the period after the Council of Constance and on the eve of the Council of Ferrara-Florence (1418 – 1437). The diplomatic initiatives of Pope Eugenius IV in the person of Cristoforo Garatone (1433 – 1437) and the embassies of the Byzantine Emperor John VIII Palaeologus to the Pope and to the Council of Basel are at the centre of the study. On the basis of papal bulls and letters, Byzantine documents, regestes, etc., the study presents the Pope's initiatives towards Byzantium in an attempt to reach agreement on a council to conclude a union between the Eastern and Western Churches. On the other hand, Byzantine diplomatic activity towards the West is traced – Byzantine envoys manoeuvred between the Pope and the

representatives of the conciliar movement, seeking the most favourable conditions for the Empire in an effort to achieve a union with a political goal, so that the West would help to save Byzantium from the Ottoman threat.

Keywords: Diplomacy, Papacy, Byzantium, Cristoforo Garatone.